

них наук Н.О. Стецюк, М.В. Слюсарем) здійснено ряд комплексних досліджень щодо оцінки стану та показників біорізноманітності існуючих та перспективних природно-заповідних територій адміністративних районів у межах Псільського екокоридору. Найбільшим потенціалом характеризується ПЗМ Козельщинського району. У Решетилівському та Великобагачанському районах визначені перспективні ключові території. Найскладніша ситуація склалась у Шишацькому, Великобагачанському, Миргородському районах, відсоток заповідності яких найнижчий у Полтавській області, біорізноманітність багатьох перспективних природних ядер на даний час не захищена заповідним режимом, тому є нагальна потреба у створенні системи заказників, які у перспективі виконуватимуть роль ключових територій Псільського екокоридору. Для всіх досліджених районів визначені шляхи оптимізації ПЗМ з метою розбудови РЕМ [1].

Отже, оптимізація ПЗМ Полтавської області є першим етапом розбудови РЕМ. Її успішна реалізація забезпечить охорону ландшафтів та біотопів, необхідних для функціонування біоцентрів.

Література

1. Байрак О.М. Розробка «Програми розбудови регіональної екологічної мережі Полтавської області на період до 2015 року» // Світ довкілля. – 2008, вересень. – №11. – С. 7-12.
2. Байрак О.М. Сучасний стан та перспективи розбудови регіональної екомережі Полтавської області // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Екологія. Біологічні науки». – Випуск 5 (63). – Полтава, 2008. – С. 99-109.
3. Байрак О.М., Стецюк Н.О., Слюсар М.В. Характеристика ключових територій Псільського екокоридору регіональної екомережі (Полтавська область) // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Екологія. Біологічні науки». – Випуск 5 (52). – Полтава, 2002. – С. 159-167.
4. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №47. – С. 405.

ПРИРОДНО-ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО РОЗСЕЛЕННЯ ПОЛТАВЩИНИ

Сухенко Є.О., Федій О.А.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Функціонування природної системи в межах області є суттєвим фактором, що вплинув на виникнення населених пунктів в результаті заселення території, розвиток виробничої сфери, особливо сільського господарства, а екологічний стан навколишнього середовища все більше стає визначальним у якості життя населення.

Природно-екологічні особливості Полтавщини (рівнинний рельєф, родючі ґрунти, м'який клімат тощо) є сприятливими для розселення сільського населення та їх комплексного соціально-економічного розвитку. Орографічні умови формування сільських поселень є оптимальними для сільськогосподарського виробництва, транспортного сполучення. Сучасний стан і територіальну структуру сільських поселень Полтавської області значною мірою визначили природні передумови та географічне положення. У їх положенні по відношенню до форм рельєфу, річкової сітки, узбережжя водойм відображається взаємодія

населення та господарства з природним середовищем, проявляється характер планувальної структури поселень. Поділ сільських поселень за даною ознакою нараховує близько двох десятків типів, але власні дослідження із 1 826 сільських поселень на території Полтавської області виявили, що 1 169 мають прирічкове або приозерне (приставкове) положення, 361 — яружно-балкове, 296 — вододільне. 82 поселення відображають у своїй назві особливості рельєфу, водойм, рослинного світу, наприклад, Байрак, Глибокий Яр, Лиман, Бутова Долина, Кругле Озеро тощо. Це свідчить про виключне значення природного середовища Полтавщини у формуванні поселенської структури сільської місцевості.

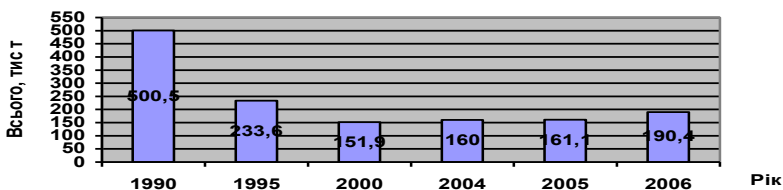
Подальший розвиток сільських поселень залежить від функціонування сільськогосподарського виробництва, яке залежить від агрокліматичних, земельних, водних ресурсів. Територія Полтавщини належить до помірного кліматичного поясу з незначними коливаннями кліматичних показників: тривалість сонячного сяяння становить 1931 годину і в межах області змінюється мало, середня річна температура повітря змінюється від +6,5°C на північному сході до +8,3°C на південному заході, річна кількість опадів становить 450-570 мм. Тепло- та вологозабезпеченість території дозволяє вирощувати в області всі сільськогосподарські культури помірного поясу, а також займатися багатьма видами тваринництва [1, с. 52-67].

З 2,875 млн. га Полтавщини, що становить 4,75% земельного фонду України, сільськогосподарські угіддя займають 2,183 млн. га (75,9% загальної площі земель). Дві третини території області мають родючі чорноземи.

За своїми природними ресурсами та екологічним станом Полтавщина належить до областей, які мають виключно сприятливі умови для організації санаторно-курортного лікування і масового відпочинку населення. М'який клімат, розгалужена гідрографічна сітка, помірно розчленований рельєф сприяють організації санаторно-курортного лікування та відпочинку в різноманітних формах. У 2008 році на території області функціонувало 33 дитячих таборів відпочинку, що є позитивно впливає на забезпечення роботою сільського населення із прилеглих поселень [2].

Природна система відчуває на собі все далі зростаючий, багато в чому негативний вплив життєдіяльності населення. Цей вплив виявляється, насамперед в зростанні ступеня загального сільськогосподарського навантаження на природу, збільшення розораності земель, розвитку процесів ерозії земель, антропогенному перетворенні ландшафтів, забрудненні поверхневих і підземних водойм. Вміст гумусу у 1961 році становив 4,3%, а у 1995 році – 3,5%. Зараз цей показник зменшився на 0,2-0,6%. М'якість порід, з яких складається поверхня області, високий рівень розораності та освоєння території обумовлюють активну ерозійну діяльність. В середньому з одного гектара орних земель за рік змивається і видувається вітром 30 т ґрунту, що призводить до утворення потужної яружно-балкової сітки. Найбільша густина яружно-балкової сітки спостерігається в Гадяцькому районі — 1,4-1,8 км / км². Такий стан земель потребує комплексу меліоративних заходів, які є складовою обласної програми з питань охорони ґрунтів [1, с. 52-67].

Особливою проблемою є стан малих річок. Внаслідок господарської діяльності за останні 120 років з карти Полтавщини зникло понад 150 водотоків. Багато річок зменшили об'єм стоку, пересихають влітку.



Ри

с. 1. Викиди шкідливих речовин у повітря в Полтавській області

Забруднення повітря в області пов'язане з роботою промислових підприємств та транспорту. У Полтавській області у 2006 році було викинуто 190,4 тис. т шкідливих речовин (рис. 1), найбільша кількість з яких припадала на Диканський (13,8 т/км²), Лохвицький (12,2 т/км²) райони [3].

Аналізуючи природно-екологічний стан Полтавської області можна зробити висновок, що її розташування сприятливо впливає на життєдіяльність населення. Функціонування систем розселення певним чином формує екологічне становище області, зокрема впливає на територіальну диференціацію еколого-економічних процесів. Щодо умов проживання населення за показниками природних умов, забрудненням природного середовища, територіальної концентрації виробництва, господарським освоєнням земель, густотою населення більшість районів Полтавщини віднесені до сприятливих та помірно-сприятливих областей.

Література

1. Дудник І.М. Регіональний агропромисловий ринок Полтавщини (суспільно-географічне дослідження) / Дудник І.М., Лавріненко С.І., Логвин М.М. — К.: ВГЛ Обрії, 2007. — 162 с.
2. Статистичний щорічник Полтавської області за 2006 рік. — Полтава, 2007. — 415 с.
3. Сільське господарство Полтавської області. Статистичний збірник. За ред. В.Є. Русінова. — Полтава, 2006. — 252 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСІВ

Титаренко Д.І., Волощенко В.В.

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Ліси мають величезне значення для забезпечення як екологічного, так і економічного добробуту населення планети. З найдавніших часів вони задовольняють найрізноманітніші потреби людства. Деревина є паливом, будівельним матеріалом та природним сировинним ресурсом для багатьох галузей господарства, і як сировина посідає третє місце після кам'яного вугілля і харчової сировини. Ліси є гігантськими акумуляторами сонячної енергії, основними генераторами кисню, легенями нашої планети, вони також регулюють водний баланс, укріплюють ґрунт, пом'якшують клімат; мають велике санітарно-оздоровче та рекреаційне значення, а також виконують інші важливі екологічні функції [1].

Метою даної роботи було розглянути актуальні питання, що стосуються використання лісу з метою відпочинку і оздоровлення (рекреації), з одного боку, а з іншого – розглянути антропогенний вплив на лісові біогеоценози, який створюється значним навантаженням на об'єкти відпочинку.

Рекреація (відновлення) - це не просто відпочинок, а насамперед відновлення фізичних і духовних сил, витрачених у виробничих процесах. Саме тому